

Юрій Горліс-Горський.

Ave dictator!

„Ave Диктатор“, — акт обжаловання одного з тих, що вирвалися з російсько-більшовицької трупки. Записки одного з віруючих, яких віра заломилася і які шукають нової. Цим пояснюються деякі уступи твору, які інакше написавби той, хто віри в більшовизм ніколи не мав. Тогом твор українського автора нагадує виступи проти великої брехні нашого часу — Панайта Ієстраті. Примітки — в кінці.

Редакція.

„Ave Caesar, imperator! Morituri te salutant!“ —

Струнками рядами проходять перед льожею деспота глядіатори, кидаючи йому болучо-іронічний привіт...

Жадібно вглядається пересичений володар в корчі поваленого мечем тіла, відчуває на собі погляд повний благання й надії. І повільно, з насолодою схиляє палець до долу: Добий його! Кровожадні тирані, що посилали на смерть людей для забави, понурі тіні історії, — якими мізерними і безбарвними виглядають вони в своїх злочинах в порівнанні з тобою, всевладний Диктаторе!

Ти своєю постатю в кривавім сьайві — затемнюєш всіх! Ти, могутний, що прийшов у світ урятувати бідних, — довгі роки ідеш шляхами залитими кровю і сльозами, переступаючи через мільйони трупів, до „святої мети“...

Хвала тобі, незрівняний — бо не знає рівних тобі історія, хіба подібних...

Ось підіймаю край її заслони:

Середньовіччя... Понурі мури замку Шіфож... З утомлено-ласкавим обличчям приймає маршал Жіль Ре*) бездомних жебраків дітей — щедро обділює їх сріблом і ласоцями...

Побачивши гарне, прозоро-біде від голоду личко — маршал бере дитину на коліна, цілує, пестить її.

— Ти більше не будеш знати холоду, голоду, нужди. Я залишаю тебе у себе. Будеш гарно одягатися, їсти, що захочеш!

Зворушена дитина, позбавлена материнської ласки, довірливо припадає до свого висвободителя, з сльозами вдячності цілує його руки.

Маршал передає її вірному слугі, той веде до замку і.... перелякану вкидає до підземного каземату.

*) Gilles de Retz, маршал Франції (1404—1440), що його влочини м. и, натхнули Перро до написання байки про Сяню Бороду. Ред.

А коли ніч покривала замок — нетерпляче дожидав великий демономан чергову жертву, — з насолодою мучив і вбивав її.

Пересичений фізичними тортурами — знаходив вибагливі знущання над дитячою душею.

Безмежний був Маршал Ре в своєму кривавому винахідництві.

Сімсот жертв налічив суд „Святої інквізиції“.

Огидна, страшна постать. Чорна пляма на тлі середньовіччя.

Але якою дитиною, яким жалюгідним фігляром виглядає той Чорний Маршал в порівнанні з тобою — великим Майстром!

При всій жадності і „артистичності“ — він лише вбивав чужу дитину.

При всій ненаситності — він загубив лише сімсот. А ти?!

Підіймаю другу заслону.

Зима 1929 року. У великій церкві міста Вологди — кількасот селянських родин висланих з України, щоб звідци розійтись по безмежних просторах північних лісів.

Аж в глибину високої копули, поверх над поверхом, здійсмаються дощаті помости. Змучені довгою дорогою, покинуті на „власні запаси харчів“, немаючи подостатку навіть води і повітря, — лежать одно на одному люди, винні лише в тому, що попали під важкий молот твоїх експериментів¹).

У важкому повітрі лунають зойки немовлят, які не можуть видобути молока з виснажених грудей голодних матерей.

Тихо мруть хворі і старі.

Одно за одним конають діти на руках безпорадних батьків.

Трупи померших залишаються і лежать між байдужими вже на все живими.

Плач жінок змішується з криком і сміхом кількох збожеволілих...

Блідими булиби фарби великого Данте, щоб змалювати це пекло!

Нарешті не витримали наспіх збиті настили і заломилися під вагою тіл.

Сотні вбитих і покалічених.

З диким криком, виваливши двері, задоптуючи упавших — кинулася збожеволіла маса на кулі варти, яка привітала вогнем „збунтованих“.

З нелюдським, застиглим в очах жахом оповідала мені це в лікарні Херсонської вязниці Ганя N..., молоденька дівчина, чорне волосся якої покритлося сивиною в Вологодській церкві. Прорвавшися разом з другими крізь кулі варти, від-

давалася вона в товарових вагонах кондукторам, щоби не вмерти з голоду і дібратися до України, щоби... потім знову іти по степах до Вологди з люесом і невідомого батька дитиною під серцем.

Я жадібно розпитував у тюрмах виснажених, понуро-апатичних утікачів з Півночі, перевіряв слова одного — словами десятків других і повторюю:

Нема тобі рівних в історії, диктаторе!

Більш двох тисяч малих дітей загинуло на початку зими 1929-30 року в хлівах і церквах Вологди!

Чуєш — більш двох тисяч!

За неповних три місяці (з довгих літ!) в одному лише місті (з багатьох!) ти загубив їх в три рази більше як за все своє життя Чорний Маршал з замку Шіфож!

А всіх — за все панування?!

Та дивись даліше;

В осінньому тумані йде з Архангельського пароплав.

На покладі вісімсот легко вбраних білих рабів, яких з твоєї ласки женуть твої гайдуки в північні нетрі здобувати тобі криваве золото; в холоді і голоді рубати одвічні дерева, які облиті кровю і сльозами, повиті смертю і проклинами вигідно купують у тебе гешефтьярі старого і нового світу.

Коло поручнів, з вісьмимісячною дитиною на руках стоїть Оксана — і в глибокій задумі дивиться на непривітливє море. Її батька, чоловіка і двох братів розстріляло Полтавське ГПУ за тяжкий державний злочин, — за те, що не бажаючи віддати тобі свою важку працю — спалили власний, зібраний з поля хліб, порозбивали хліборобське приладдя і закликали селян іти за їх прикладом.

Її п'ятилітня донечка, пухкатенька, весела Надя, колись пестунка і радість цілого жіночого коридору в Полтавській в'язниці — померла в Архангельській „Пересилці“.

Ніжна рослинка Півдня в суворім повірті Півночі, в голоді і нужді.

З невимовним страхом і болем притискає Оксана до висохлих грудей останню потіху і надію — маленького Андрія.

Затуманеним від жалю поглядом, сумно, довго вдивляється в дороге личко, міцно цілує його і, нахилившись над морем — розтискає руки.

Непорушними, застиглими очима слідкує як розбігаються хвильки від місця де ледяна вода навіки заховала її останню радість-муку²).

Ave dictator! Ти — Всемогутній!... Ти зламав залізні закони природи! Ти задусив могутній інстинкт материнства! Ти — заставив матір вбити останню дитину!

Ти чуєш глухі стогони і плач мільонів, бачиш страждання невинних людей, яких вбивають твої посіпаки; які ги-

нуть від голоду, замерзають в безмежних просторах півночі і спокійно нахиляєш палець до долу.

Але для збудування твого соціалізму, фізичного насильства — замало. І ти робиш достойні подиви експерименти над людським духом.

Натискаючи підойми складних державних механізмів, ти змушуєш мільйони, обдурені обіцянками задоволеного, радісного життя, мільйони, які до глибини душі зненавиділи тебе і твою систему — з „радісним лицем“ вітати і възхваляти тебе і діла твої.

Скомплікованими операціями ти перетворюєш людей гордих і правдивих в марних боягузів і зрадників.

В необмежене царство страху перетворив ти свої володіння; страху різнобарвного і всебічного, — страху за життя, страху перед понурою Північю, перед нуждою і голодом, страху за долю близьких, дорогих осіб.

Як потворний іперит, вслизгується страх всіма щілинами в душі людей, розідає їх і параліжує пориви протесту.

Кричучи проти обману й зрадництва в цілому світі — ти ввів в догму обман і зрадництво.

Іменем закону і права — ти узаконив насильство.

Іменем свободи — перетворив у безправних рабів мільйони селян, які повинні віддавати тобі свій важкий труд залишаючись холодними й голодними.

Прикриваючи дійсність фіговими листочками з революційних фраз, легендами про геройство і самопожертву, зразками „соціалістичної промисловості“ для чужого ока, — ти запровадив методи експльоатації м'язів робітника, яких не знає жадний капіталізм.

Ти видираєш хліб у голодного і молоко у дитини, щоб викинути їх за безцін на зовнішній ринок і купити за них потрібні для закріплення свого положення кулі, гармати й літаки.

З криком про найвищі ідеали справедливості — ти допчеш ногами все святе і чисте.

Яким смішним хлопчиком, що бавиться у зневажання святині, здається в порівнанні з тобою відомий демономан, який служив „Чорну мессу“ на вівтарі з живота старої розпустниці, який чіпляв роги розп'ятому Христові, кадив Йому рогом і шерстю!

Найбільший з демономанів, кардинале культу сатани! — Ти перетворив в брудну потвору світла божество якому поклонялися чесні і чисті, на служення якому віддавали своє життя кращі з людей. Склавши вівтар з обману, насильства, сліз, крові й смерті, відправляєш ти свою прокляту „чорну мессу“ на шостій часті земної кулі.

Величний і безподібний в своїх злочинствах, — ти жальо гідний і сміху варт, всесильний деспоте!

Звичайна жадоба влади і тваринний жах її втратити

і твояж власна зброя страх, — страх перед лицем темного майбутнього, — штовхають тебе на безприкладні злочини.

Одно чуття — інстинкт самозбереження — підсвідомо кермує і селянином, який знижує продукцію, вбиває коня, ломая плуга, покидає політу потом землю, і членом твоєї пануючої партії, який жене раба — мов фараонів доглядач — на каторжну працю.

Той страх об'єднує з тобою твоїх Сатрапів, навіть тих, більш сумлінних, які в душі не погоджуються з твоїми чинами, бо... двох шляхів вже нема.

Або — перемогти, або... Завиразно написаний в очах маси неблаганий засуд, щоб можна було ще сумніватися.

„Перемога“ ще по твому боці. Ти ще йдеш до поставлених цілей.

Скомплікована сума економічних умов, хід історичних подій, поставили тебе перед дилемою: або піти на дальші уступки для „приватного сектора“, який розпирив рамці „НЕПУ“, піти по лінії включення господарки краю у світову систему, перекресливши привялу казку про „збудування соціалізму в одній країні“, — або — вернутися до гасел воєнного комунізму і ще раз спробувати шляхом насильства здійснити завалений плян... І ти, палючи за собою мости — пішов тим, другим шляхом. Ти кинув на карту все, щоб зберегти в своїх руках необмежену владу і вирятувати хвору на поступовий параліж ідею, шляхом прищиплення їй жорстокої малярії.

Ти пішов дорогою розгнужданого насильства і жорстокости, перед якими бліднуть понурі часи воєнного комунізму.

Заперечуючи всяке значіння особи в історії — ти захотів зробити її послушною... своїй волі.

Та ти взявши до рук стерно історії, сам розгублено кидаєшся з боку на бік під її жорстокими ударами.

Ти виснажив край, щоб будувати могутню промисловість, яка має дати твоїй системі незалежність і зверхність.

Оповідючи світові наївну байку про те, що вона створюється для задоволення потреб населення, „земного раю“ — ти мрієш про світову гегемонію, непереможну конкуренцію, оперту на специфічним розв'язанні проблем сирівців і праці. Ти згнобив Україну й Кавказ, ти хотів згнобити Угорщину й Китай, Італію і Німеччину.

Тобі потрібні ринки і кольонії, бо інакше, колиб тобі і вдалося створити ту могутню промисловість — біг її упреться в ту саму стіну, в яку уперлися побудовані вже могутні промисловості світа.

Марксієвське „Вірую“ не уневажнюється, коли капіталістами стають марксісти.

Ти пустив світові порох в очі декретом про семигодинний робучий день. А сім — чи вісім, і дев'ять, і десять

годин, чи не працює тепер робітник на підприємствах?)?

А на тих, семигодинних, які ще є там, де цього вимагає політика, на яких „робітники не постановили ще з ентузіазму“ збільшити робучий день, — чи не ту саму кількість виробу мусить дати робітник, що і на вісьмигодинних? Чи не за рахунок його ж мязів зроблене агітаційне скорочення?!

Памятаєш ті крикливі гасла 1917-19 року, які були сильнішим вашим „козирем“ в боротьбі за владу?

„Акордова праця і акордова оплата — найогидніші засоби експлуатації робітника капіталістом“!

„В соціалістичній промисловості нема місця для акордової праці. Ніхто не має права примушувати людину працювати понад силу“!

Святі слова!

Але чи на девяти-десятих соціалістичної промисловості не запроваджена тепер безапеляційна акордова праця?!

Чи не тисячі пудів паперу псуються на брехливі заклики до „соцзмагання“?

„А ну — хто більше дасть продукції!“

Хто скоріше виконає акорд!

Хто за збільшення норми!

Ганьба тим, хто відстає, хто злісно не виконує акорда!

Ледареві (а не голодному?) нема місця в соціалістичній промисловості!

Ледаря (а не виснаженого?) притиснути грошем!

Зменшити розцінки для тих хто відстає!“

А деж поділося „повільне вбивання і виснажування робітника“?! Де — „ніхто не має права примушувати людину працювати понад силу, щоб мала що їсти“?!

Чи давно ти кричав, що конвеєр — це огидна зброя капіталізму, яка вбиває робітника духово і виснажує фізично, яка перетворює людину на автомата, — на щож ти зараз платиш золото Фордові, щоб навчив вас як перетворювати „соціалістичного“ робітника на автомата?!

Ти зі своїми мудралями навіть не знайшов кращого виправдання як тільки те, що: —

„Тож робітник працював на капіталіста, під примусом, щоб не вмерти з голоду, і тоді акордова праця (звичайно і конвеєр...) — була злочином, а тепер, він сам, добровільно(?) працює для своєї власної пролетарської держави і це є — геройство!“

Скільки разів ти змінював погляди, кривавий облуднику, заперечуючи сам собі?!

Скільки разів те, що вчора було „догмою соціалізму“ — ставало „шкідливою контрреволюцією“?!

Скільки крові і сліз коштують твої експерименти?!

Але ти — зробив для історії велику послугу.

Ти довів на практиці абсурдність своєї ідеї і своєї диктатури...

Твоя ідея, окрім крикливих, брехливих шильдів — вже не має нічого спільного зі святою ідеєю людського щастя!

Та... „взявши до рук владу — ніколи не зречеться її добровільно“ — казав якийсь мудрець в старовину, і ти — знаєш, що робиш.

Для оборони своїх червоно-імперіялістичних замірів — ти створив могутній „панцерний кулак“ і тепер підводиш під його величну технічну базу.

Але всі твої „киї“ фатально okazуються з двома кінцями!

Створюючи індустрію — ти привів край до жорстокої сільсько-господарчої кризи, до глибокого занепаду основної галузі народньої господарки.

Ти переконався в давно знаній істині, що підневільний труд (хочби під маркою соціалізму!) не веде до поступу.

Ти запізно навчився елементарних законів фізики, прийнявши засади „перманентного революційного чину“ (які за рік до того осміював!), коли твої чини — стали викликати „перманентний противин“ в масах. І ти, як засліплений червоним кольором бугай хочеш розбити чолом мур, тюрмою — знищити стремління до волі, страхом смерти — вбити бажання жити.

Нищучи нації, підмінюючи в душах людей (як шулер карту) розуміння слова „батьківщина“, намагаючись новими методами перетворити народи на „вірноподанних“ Червоної Москви, ти зміцнюєш лише національну свідомість в поневолених тобою націях!

Намагаючись накинати всьому світові брехливу ідею інтернаціоналізму — ти покликаєш до життя і активного чину іншу силу — ідею, подібну і протилежну, з якою неминучо зіткнешся на світовій арені.

Намагаючись опанувати Азію — ти зіткнувся на Сході з достойним партнером, який з азійським спокоєм пересуває шахи назустріч твоїй грі і, затаївши оскаженість, ковтаєш гіркі пігулки, розуміючи, що твій „панцерний кулак“, величний і сильний тепер — може оказатися помальованим в стальовий колір картоном, при першому подихові війни...

Чи є десь недотепи, які ще вірять в твоє миролюбство?!

Ти з радістю кинувби свої легіони, вогнем і мечем понести в світ руїну, та... ти знаєш, що значить, в твоєму положенні, дати зброю в руки мільонів.

Ти знаєш, що населення краю, жадібно дожидає війни, бачить в ній своє вибавлення. І „борешся з воєнною небезпекою“, щедро кидаючи в світ кроваве золото, проливаючи крокодилячі сльози над долею цивілізації. Бідний пацифісте!

Ти все глибше заплутуєшся в лябіринтах суперечностей між теорією й практикою, між плянами й дійсністю.

Перетворюючи все нові сотні тисяч селян в бездомний босяцький пролетаріят, що продає тобі за кавалок гіркого

хліба свою працю, перетворюючи десятки мільйонів дрібних продуцентів в робітників-рабів на державній землі—ти збираєш залізні когорти спартаківців, куєш меч, готовий при першій нагоді впасти — на твою голову. Знищуючи небезпеку — ти створюєш її.

Терор, насильство, систематичне знуцання над душею людини, вся цілість створених тобою життєвих умов, —залізними обценьками стискає мозок людини і штовхає її на дивну еволюцію. Змінюється біг електронів, робляться таємничі зміни в клітинах, які таять в собі інстинкт самозбереження, безплідно гине Страх, а на його місце втискається — Сміх!

В цьому році я вже зустрів в твоїх тюрмах сотні людей, які сміялися в лице твоїм суддям і сатрапам, які сміялися над своїми минулими страхами, над голодом і холодом, над загрожуючою їм смертю і понурою північю, які сміялися безтурботним сміхом людини, яка не має більше нічого до втрати, для якої Життя — перестало вже бути найбільшою цінністю, яка переступила вже межі душевних болів.

Бійся цього сміху, диктаторе! Коли ти замість стогону й плачу, почувеш сміх мільйонів—знай—смерть стала за твоїми плечима...

Я пишу ці рядки в шпитальному ліжкові і навкруги брешуть голоси твоїх жертв.⁴⁾ Напроти сидить на ліжку не молодий вже селянин і, піднявши руки, кричить в просторінь:

— „Розбійники і злодії! Всі ви розбійники і злодії!.. Правдивих большевиків-революціонерів між вами нема! Ви повбивали їх ще в сімнадцятому році і обманом захопили владу, щоби знуцатися над працюючими! Я єдиний большевик-революціонер в цілому світі! Я вождь і спаситель селян і робітників, вибраний всім народом! Я призначив вже день, в котрий весь народ повстане під моїм проводом і ми змемо вас з лиця землі, кровожадна бандо грабіжників!“

Його перебиває таємничим шепотом старечий голос:

— „Слухай, Сергію! А я тобі кажу, що наближається Страшний Суд... і повстав брат на брата і відрікся син матері... і прийшов звір і пожирає народ... Сьогодні вночі приходив до мене святий Петро... Через два тижні, у Пятницю, возсяде Господь на престолі і буде судити їх за діла їх“...

— „Ні! Я! Ми їх будемо судити! Ми знищимо їх всіх, — всіх, хто з ними! Живими в землю позакопуєм! Грудних дітей порозбиваєм до мурів, щоби не залишалось проклятого насіння! Ми віддамо, відплатимо кровю за кров і насильством за насильство, а тоді я стану на чолі правдивої народної влади, знесу тюрми і смертні кари, зроблю всіх рівними і щасливими!“...

До палати, важко зітхаючи, заглядає старий дідусь, зі зморщеним пергаментовим обличчям, з застигшим у вирізі жалю і страху непорушним поглядом.⁵⁾

— „Хатку збудував... садочок-гайочок насадив... сина вигодував... Забрали... все забрали... хліб забрали... хатку забрали... сина забрали... брали... брали... брали... брали... а мені все легше ставало... легше... легше... легше... легше...“

На коридорі голоси санітарів і душу роздираючий крик:

— „Що робиться?! Щ-о-о р-о-о-би-иться?! Дивіться, що робиться!!!. Всі стіни в крові! Вся підлога залита кров'ю! Я не піду далше! Я не смію доптати ногами святу кров моїх мучеників братів! Щ-о-о ро о-бється?!..“

— „Байдаченко! Перестань кричати, а то завяжемо у мокрі рядна... Іди лягай спати... Тиж інтелігентна людина, учитель, повинен розуміти... Нащо тобі, щоб ми тебе вжали?.. Слухай, Байдаченко!.. Іди спати!..“

— „Так, я — Андрій Байдаченко! Син рибака з Голої Пристані, — вірний син мого нещасного народу, — і я не маю права спати!!! Хто сміє зараз спати?! Дивіться, що робиться навкруги!.. Чуєте плач і крики?! Чуєте — стогне Дніпро і виють голодні собаки?! Гинуть невинні діти!.. За щ-о-о-о! Хіба ми цього сподівалися від революції?! Опам'ятайтеся! Ви ж люди, а не звірі! Для чого ці жертви?! Во ім'я чо-о-го?!..“

Слухай, великий вождю робітників і селян, слухай, необмежений володарю життя і смерти мільонів, слухай і дай відповідь на цей крик зраненої тобою душі!

Во ім'я чого?

Во ім'я світлого будучого людськості?! Во ім'я добра, справедливості, свободи, братства?! Во ім'я знищення насильства, голоду, нужди?!

Для чого?

Для зміцнення захитаного положення пануючої кліки, яка розгубила на історичному шляху весь свій революційний багаж, окрім шильдів!

Закриваю очі і як на екрані проходять перед мною образи минулого...

Встають безконечні лави розстріляних, які валялися на полях, пустарях і кладовищах України, безчисленні могильні горбки, які з'являлися щорана після нічної „праці“ московської Чека...

Проходять під ескортою чекістів „чотириста“ — здебільшого напів дітей з України, членів Проскурівської Провсвіти, щоби лягти під кулеметами в ями за цвинтарем... З туману небуття дивляться на мене ясні, милі очіці шісна-цятилітньої Мані Мазур, яка з розпущеним волоссям ішла попереду кольони засуджених під ударами катів, співаючи гимн Незалежності країни моєї...

Стискаючи ледом серце — впливають з мраки Минулого підвали під будинком Макиїва у Єлізаветграді, де, щоб

видерти організаційні таємниці, імена товаришів, — ставили мене в смертні черги, стріляючи над головою, ударами рушниць—кидали на купи голих теплих трупів, заляпаних кровю і мозком — посіпаки Москви... Я знову відчуваю той невимовно важкий сопух, одурюючий, викликаючий блювоти, — переживаю ту тупу апатію, відсутність страху і болю, які скінчилися десь там... де світла лінія Надії зломалася і впала до понурої безодні фаталізму, десь на межі ясного царства Життя і володінь холодної, невмолимої Смерти, яку я переступив з серцем, яке ще билосся...

Знову, як в тумані, чую передсмертну молитву священника, роздираючий душу крик старика, якого вбивали за три золотих монети, бачу конвульсії прекрасного нагого тіла юної артистки — її непорушне велике око, вибите наверх кулею...

Бачу черепи, що розтріскувалися під стрілами в потилицю, чую крики, ридання, проклони десятків людей, бачу обличчя тих, що спокійно, гордо тримали голови перед кулею московського ката, і обличчя, які судорожно й смішно чіплялися за життя, за мертву вже за тим порогом Надію, плазуючих на колінах, цілуючих скрівавлені чоботи, наївно благаючих у глумливих катів—не відбирати їм радісного-важного життя...

Не ласка — а жадність — урятували мене.. Кати пошкодували відразу розбити череп, під яким таїлися імена кольони нових жертв, не добувши їх, а божевільна Доля змінила рішення і в критичну хвилю — кинула мені рятунковий круг.

Память вихоплює з книги Минулого окремі сторінки і кидає на екран нові образи...

Проходять накриті брезентами підводи, які досвідками вивозили трупів з Полтавської Чека... Групи розстріляних, які залишала за собою по глинищах, попід лісками „Оперативна Трійка“, яка при кінці 1922 року „перечищала“ і до того вже перечищені подільські села.

Я знову чую глухий стук карабіна Рубцова, який під наспівування па д'еспань розбивав череп мертвого вже Харченка-Хмари, веселі крики мадяра Сабо, Котельнікова і Арбузова, які поруч розбивали кольбами мертві голови Яблоновського й Іваніва, на коридорі Винницького „Тюрпода“ ГПУ...

Я знову, причаївшись коло щілинки в дверях своєї камери, з окаменілим від безсилового протесту серцем, дивлюсь, як таваріщ Санін, член комуністичної партії, прокурор соціалістичної республіки, в захляпаному кровю і мозком убранні морського капітана — стріляє з нагана з білою кістяною ручкою в непорушні тіла забитих, з радісним скавулінням і сміхом витанцьовує на них танець дикуна-людо-жера...

Так на розсвіті 7 листопада 1924 року, в день семих роковин Жовтневої революції, яка „принесла для всіх поневолених Росією народів право на самовизначення“ — закінчувалося виконання судового вироку над трьома гордими борцями за незалежність України, які не побажали йти зі звязаними руками до „бойні“ і цеглинами з розваленої печі цілу ніч відбивалися від стріляючої до камери зграї катів.

Я знову провожаю з тієї щілинки на смерть згорблені постаті зі звязаними руками... Чую тверді кроки Шмідта, горду насмішку Ріпуленка над катами, що вели його на смерть, глухі стогони і плач селян, які залишали жінок і дітей... В моїх ухах брєнить крик Мані Маєвської, яку зімлілу, на руках несли твої кати на страту, на шостому місяці вагітності, ствердженої тюремним лікарем доктором Зейфманом, винувником якої був її слідчий „суддя“, таваріщ Наг... Бачу обезкровлене лице Артема Руденка на ношах, на коридорі Винницької тюрми, якого ГПУ забирало, щоб добити, після того, як він перерізав собі в смертній камері вени...

Я знову, притиснувши палаюче від болю і обурення обличчя до грубих ґратів на третьому поверсі Лукіянівської в'язниці у Києві, дивлюсь, як ночами, проходять через подвіря свій останній шлях групи обідраних, виснажених українських селян, які застелювали своїми трупами шлях твого „соціалістичного наступу“... Впявшись зубами в залізо ґратів, знову провожаю групи юнаків і дівчат, які з гордим криком пращання і привіту для України — несли на її жертвник своє молоде життя...

Щоб вбити невмірущу Ідею, твої сатрапи, ще до комедії над керівниками СВУ і СУМ у Харкові, без суда, повбивали сотні української молоді (339 у Києві, 147 у Полтаві, понад дві тисячі по всій Україні!) і кров їх — лягла грізним „Мене, текель, фарес“ на твою стіну...

Я знову чую лайку і боротьбу Петріва і Масловця, ветеранів червоної армії, коли їх забирали на розстріл з „Залізного Корпуса“ Херсонської тюрми, які стратили під червоними прапорами своє здоров'я і, надивившись на страждання батьківщини — стали твоїми ворогами... Чую крик Марусі Новикової, сімнацятилітньої селянської дівчини, винної лише в тому, що носила хліб батькові і братам, які ховалися від ГПУ по Дніпрових плавнях і разом з ними розстріляної недавно в Херсоні в числі „31“...

Ave dictator! Довгі роки, невідступною тінню стежив я за твоїми ділами, в селах і містах, в фабриках і комунах, в льохах чека і тюрмах.

Одягнувши червону маску — я переступав пороги „Свята святих“ твоєї могутності, де снувалося тонке павутиння і кувалися важкі ланцюги терору. Довгі роки був я твоїм невольником. Два рази виносили мені твої судді смертний засуд, але жартівниця Доля вперто видирала мене з обіймів

смерти. Щоб відбороти собі життя, а потім, щоб не загинути від виснаження в твоїх тюрмах, я, зі здоровим розумом, ішов у лічницю для божевільних і там теж знаходив сліди твоїх злочинів.

Як ботанік збірку ніжних рослин — беріжно збирав я їх і складав до комор своєї пам'яті.

Безконечними рядами лежать в звитках мого мозку імена, дати, місцевості; лежать образи твоїх безприкладних злодіянь, і недалеко вже час, коли, зібравши їх у величезний акт обвинувачення, написаний запеклою на серці кров'ю — я разом з мільйонами інших жертв, кину його тобі в лице перед судом світу, а невблаганий суд історії — винесе над тобою свій присуд.

В радісному передчутті я притискаю під сорочкою до тіла ключ, зроблений зубами з бляхи і може завтра вже відкрию в ночі двері лічниці й зіпруся на крила Волі... Змучений душею і тілом — залишу твої володіння...

Ти ще може будеш йти своїми кривавими шляхами, кидаючись на брехливі компроміси, які нікого вже не обдурять, все нові й нові перепони і ділеми буде ставити перед тобою історія, — поки не поставить над безоднею, до якої або сам впадеш послизнувшись — або будеш вкинутий розяченими масами...

Незнана ще історії людськості катастрофа — розляжеться тоді на шостій часті землі... Сотні тисяч, а може й мільйони трупів, будуть безжалісно кинуті на твій політичний гріб під блиски пожегарів, під веселий брязкіт розбиваних кайданів. Під крик тріумфу моєї України, що встане з трумни. І коли стане вільним голос поневолених мільйонів, коли відкриються двері твоїх архівів, коли впаде „Хінський мур“, який оточує твої володіння — безславно загине в цілому світі — й твоя ідея касарняного соціалізму і поневолення народів, а людськість почне шукати інших шляхів до загального добробуту.

Ave dictator! Ідучий в Життя — вітає тебе — повільно, але певно ідучого до Смерті!

1931 р.

Херсон.

¹⁾ Загальне число висланих за межі України на кінець 1932 року, залічуючи до нього жінок і дітей, досягло двох мільйонів чотирьохсот тисяч. Зимом 1929-30 року в Вологді, Архангельському, Котласі, Мурманську, Кемі і на периферії вимерли від холоду і голоду майже всі вислані з України діти до 8-9 років. Число їх не трудно уявити коли прийняти під увагу, що лише підчас другої, найбільшої хвилі „наступу на капіталістичні елементи села“ на Україні, вислано понад 35,000 селянських родин, а таких „хвиль“ було чотири, окрім постійних, „дрібних“ вислук родин. Не покращало положення дітей коли їх стали відбирати у батьків і вміщувати до двятих таборів. Діти до 14 років, які згодом, за дозволом Москви, були повернені без батьків на Україну — поповняли собою лави нових безпритульних.

Коли хто з українців, прочитавши це — прийме за брехню чи фантазію — то це справа його сумління. Розумію, що для того, щоб увірити в ту трагедію, яку переживає Україна — треба самому вкласти пальці в її рани, а не читати „Українську (?) Думку“, „Нове Слово“, „Ілюстровану“ і інші „наші“ газети що занобігливо подають „найправдівіші“ рожеві інформації з України.

2) З оповідання матроса, бувшого комуніста, який під той час служив на тому пароплаві. Надивившись на знущання над Українцями на Півночі, він виступив з партії і повернувшись на батьківщину — працював в Херсонському порті. Був арештований в числі групи матросів Дніпрової флотії за відмовлення вантажити пшеницю на англійський і італійський пароплави. Оповідаючи в камері подане мною, він не знав, що Оксана добре знала мене, ще з Полтавської тюрми. Про численні випадки, коли матері вбивали на півночі малих дітей, щоб вбавити їх від зайвих мук, мені не раз доводилося чути від притриманих втікачів з Півночі.

3) Майже на всіх „ударних побудовах“ робучий день девятигодинний, в „радгоспах“ і інших рільничих державних підприємствах, за винятком агітаційно-зразкових, до яких возягь закордонні робітничі делегації — офіційно десятигодинний, як за царату.

4) „Ave dictator“ написане вперше в 1931 р. в Херсонській психіатричній лікарні, до якої я потрапив з тюрми, симулюючи божевілья з цілком утечі, яка згодом мені і вдалася. Дальше подаю скорочено дійсний бред психічно хворих в тій лікарні.

5) Дід Корній-ко. Син його Петро був розстріляний в числі „84“ в Херсоні за участь в повстанні декількох сіл Голо-пристанського району в серпні 1930 р.

Себастьян Г'оо

Кітка

(з німецького)

Чи сміє автор зачати свій маленький нарис признанням, що він собі взагалі нічого не робить із звірят, а вже з псів таки цілком ні? Властиво не сміє. Але є причина, яка йому дозволяє не це: коли хто, не будучи ворогом звірят, але й не їх особливим приятелем, всеж таки робить виїмок для одного спеціально звірятка, — то напевно має він для того свої особливі причини, з якими варта заізнатися.

Я знаю, що кітки, особливож маленькі, є дуже милі, часами — занадто милі. Але не про це хочу говорити. Моя любов до кіток виходить з твердого переконання, що вони мають в собі щось вищого над людину, і це не лише здається мені, а є так в дійсності. Цілком очевидно мають вони в собі щось, чим перевищають нас, а найгарніше в тім, що вони про це самі знають і не забувають ані хвилини. При тім не є вони зовсім зарозумілі, вони просто відчувають глибоку потребу дистанції, віддалення.

Свою гідність не тратить кітка й тоді, коли підлещується до вас. В'якімби стані її не підглянути, — ніколи не губить вона почуття власної гідності.